

KAPITEL 5

STOR-STOCKHOLMS BEFOLKNINGS- UTVECKLING

5.1 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR EN PROG- NOS

Möjligheterna att förutsäga Stor-Stockholms befolkningsutveckling är små. I dagens läge förefaller de t. o. m. mindre, än vad man antog för tio år sedan. Den övervägande delen av de tidigare befolkningsprognoserna för Stor-Stockholm har varit grundade på enkla analogislutledningar. Man har jämfört Stockholms tillväxt med befolkningsutvecklingen i huvudstäder i andra länder med likartad struktur som i Sverige. Man har studerat tätorternas totala tillväxt i landet och hur stor del av denna, som har kommit på Stockholm, varefter man gjort vissa antaganden om denna tillväxt och denna andels förändringar i framtiden. I Stockholms framtida utveckling har William-Olsson på ett väsentligt mera utförligt sätt klarlagt den process, som möjliggör Stor-Stockholms tillväxt och därvid gått tillväga på ett sätt, som närmare skall beröras i fortsättningen.

Folkökningen i Stor-Stockholm består av födelseöverskott och inflyttningsöverskott. Till ännu för tio år sedan ansåg man, att det var små utsikter för att födelse- eller dödstalen skulle undergå några avsevärda förändringar. I allmänhet ansågs båda talen komma att falla långsamt ned mot vissa flyktigt motiverade bottenlägen. I slutet av trettioåret steg dock nativiteten snabbt och kulminerade 1944 med ett födelsetal mer än dubbelt så stort som det »normala» under tjugotalet och trettioårets första del. Denna stegring kan endast delvis förklaras genom en hänvisning till en relativ ökning av antalet ingångna äktenskap¹. I övrigt kan man endast peka på, att det under

¹ Jfr nedan sid. 106.

denna tid i alla avseenden rätt onormala förhållanden. Vad som i framtiden kommer att vara »normalt» undandrar sig ett bedömande.

Inflyttningsöverskottet är sammansatt av en varierande del av landsbygdens flyttningsförlust till samtliga tätorter i landet och en kvot, som uppkommer ur flyttningsrörelserna landets tätorter emellan. För att ställa en prognos om landsbygdens flyttningsförluster har William-Olsson ingående studerat den rationalisering, som sedan ett par generationer pågår inom det svenska jordbruket, och på grund av vissa antaganden har han länsvis redovisat den arbetskraft, som kan tänkas frigjord från landsbygdens areella produktion. Av de i olika län tillgängliga befolkningsmängderna har han med utgångspunkt från de kända flyttningsrörelserna i landet antagit, att Stockholm kan dra åt sig en viss del. Denna metodik är givetvis i princip riktig. Att William-Olssons siffror ligger så märkbart under den utveckling, som senare ägt rum, sammanhänger synbarligen med, att han icke haft tillgängligt färskare siffror än 1930 års folkräkning, och att jordbrukets rationalisering, som då kunde uppmätas till 1 % befolkningsförlust per år, under 1930-talet uppgått till 1,5 %, vilket, som Ahlberg—Svennilson påvisar¹, i viss mån är en engångsförlust, som uppstod i samband med genomförande av lantarbetstidslagstiftningen. Det förefaller emellertid troligt, att dylika snabba överflyttningar till stadsnäringar kommer att uppträda även i fortsättningen i samband med den planmässiga rationalisering av jordbruket, som nu påbörjats. Dessa problem har Ahlberg—Svennil-

¹ Gösta Ahlberg—Ingvar Svennilson: Sveriges arbetskraft och den industriella utvecklingen, Stockholm 1946, sid. 28.

son utförligt diskuterat, och det av dem angivna alternativet med en årlig flyttningsförlust från landsbygden av $1\frac{1}{2}$ % för män och 2 % för kvinnor synes vara det mest troliga. Konsekvenserna av detta antagande berörs i avsnitt 5.3.

I sitt arbete synes William-Olsson något ha undervärderat betydelsen av omflyttningen mellan olika tätorter. I varje fall har han icke lika utförligt behandlat denna del av det föreliggande problemet, vilket delvis kan förklaras av, att den offentliga statistiken ger mycket knapphändiga upplysningar på denna punkt. Under senaste tiden gjorda smärre undersökningar ute i landet¹ tyder på, att den största delen av befolkningsrörelsen sker i etapper. Den första är att man övergår från jordbruksnäring till stadsnäring och därvid i stor utsträckning flyttar till en näraliggande mindre tätort. I ett senare skede flyttar man till en större tätort, eventuellt till huvudstaden. Innan man har en närmare kännedom om ursprungs-orten, varifrån de inflyttade till Stor-Stockholm kommer, kan emellertid säkra uttalanden om detta icke göras.

För år 1943 finns dock flyttningsciffrorna för Stockholms stad analyserade på ett sätt som belyser detta,² varvid dock omflyttningen inom Stor-Stockholm endast undantagsvis kan skiljas från. Av samtliga inflyttade manliga yrkesutövare från landsbygden — dvs. allt utom städerna — hade 82,5 % lämnat uppgift om yrke, varvid endast 3,7 % angivit jordbruk m. m. medan 35,8 % industri och hantverk.³ Av samtliga manliga yrkesutövare kom 51,0 % från landsbygden och resten från städerna, medan motsvarande tal för kvinnorna var 56,6 %. Nära hälften av de inflyttade kommer sålunda från andra städer än Stockholm. Inflyttningsvinsten fördelade sig praktiskt taget jämnt på städer och landsbygd. Tyvärr kan i dessa tal omflyttningen inom Stor-Stockholm

¹ Jan Wallander: Flykten från skogsbygden. En undersökning i Klarälvsdalen; Undersökningar för Oskarshamns generalplan av H. Egler och O. Dannekiöld-Samsøe, och förarbeten för Skövde generalplan av F. Forbat.

² Statistisk Månadsskrift nr 12/1944 och nr 2/1945.

³ 13,8 % kom från samfärdsel, 12,7 % från handel, 16,2 % från allm. förvaltningstjänst och fria yrken samt 0,3 % från husligt arbete.

icke skiljas ur. I stort sett torde dessa siffror styrka den i föregående stycket anförda uppfattningen.

Vid diskussionen av dessa frågor synes det väsentligt att komma ihåg, att det inflyttningsöverskott, som i regel redovisas för Stockholm, uppkommer som skillnaden mellan två relativt stora tal, inflyttningen och utflyttningen, vilka är starkt beroende av konjunkturerna.¹ Något direkt orsakssammanhang för inflyttningsöverskottets variationer är svårt att påvisa. En landsomfattande statistisk analys av de gränsvärden, mellan vilka man har att röra sig, synes kunna genomföras med den metodik, som W. G. Holford utarbetat för England år 1946.² Han har där på grundval av yrkesstatistiken redovisat, hur stor del av de inom hela landet sysselsatta, som kan ha möjlighet välja bosättningsort, därigenom att de arbetar i företag, som icke är fast bundna till landsbygden eller någon viss plats. I en sådan beräkning kommer man dock givetvis icke förbi svårigheterna att göra antaganden om rationaliseringen såväl inom jordbruk som andra areella näringar. Fördelen är emellertid, att man i kalkylerna får med den väsentligaste delen av i stadsnäringar sysselsatta, och icke som i de tidigare svenska undersökningarna blott landsbygdsbefolkningen.

Det förefaller icke vara möjligt att komma längre, än att man efter ovan skisserade linjer klarlägger den process, som är förutsättningen för Stor-Stockholms tillväxt. I den demografiska utredning, som dåvarande aktuarien Gunnar Ekdahl och dåvarande sekreteraren Per Åsbrink utarbetat³, har huvudsynpunkten varit att göra det möjligt att bedöma vilka konsekvenser, som den ena eller andra befolkningstillväxten har för Stor-Stockholm. Författarna uppdelar den framtida befolkningen i Stor-Stockholm i två befolkningsmassor, vilka behandlas separat. Å ena sidan studerar de den nuvarande befolkningen och klarlägger hur denna antagligen kommer att förändras i fortsättningen fram till 1970, och å andra sidan be-

¹ Jfr bil. C.

² Congress reports, XVIIIth International Congress for Housing and Town Planning, Decentralisation: Great Britain, London 1946.

³ Bil. C.

handlar de den inflyttade befolkningen och av dem födda som en separat befolkningsmassa och klarlägger vilka förändringar, som här förefaller mest sannolika. I beräkningarna utgår de därvid från ett inflyttningsöverskott på 70,000 per femårsperiod, vilket för närvarande motsvarar den folkökning på 20 % per tioårsperiod, som i föregående kapitel varit diskuterad. Därest konjunkturutvecklingen eller andra orsaker skulle komma inflyttningsöverskottet att förändra sig, är det mycket lätt att på grundval av Ekdahl—Åsbrinks material proportionera fram den totala befolkning, som man vid en given tidpunkt kommer att få. Den nuvarande befolkningsmassan förändras på samma sätt som förut, men av den ur inflyttningen framvuxna befolkningsmassan tar man blott en så stor del, som svarar mot förhållandet mellan den aktuella och den »normala» inflyttningen på 70,000 per femårsperiod.

5.2 DEN TIDIGARE UTVECKLINGEN

Stor-Stockholms befolkningsutveckling efter industrialismens genombrottsskede i vårt land framgår av första kolumnen i tabell 5 A. Befolkningsuppgifterna för åren t. o. m. 1935 har hämtats ur William-Olssons arbete.¹ Siffrorna för 1935—45 gäller det s. k. inre förortsområdet,² som också avses när övriga befolkningsuppgifter i detta avsnitt lämnas. Av tabellens två andra kolumner framgår, vilken andel av rikets, respektive tätorternas befolkning, som Stor-Stockholms folkmängd utgjort under de redovisade åren. Uppgifterna om tätortsbefolkningens storlek t. o. m. 1940 har hämtats ur William-Olssons arbete,³ för tiden 1940—45 ur folkräkningarna.

Som synes har Stor-Stockholms folkmängd under den redovisade perioden vuxit mer än sex gånger och andelen i landets befolkning nära fyra gånger. Däremot har stadens andel av landets tätortsbefolkning i stort sett varit oförändrad. Detta är dock icke så förvånande med tanke på de i föregående kapitel skildrade stora förskjutningarna inom landet i fråga om yrkesutövarnas fördelning

¹ SFU, sid. 92. ² Jfr tabell 3 A. ³ Se bil. C, tabell C 1.

Tabell 5 A. Folkmängden i Stor-Stockholm 1870—1945.

	Antal invånare	Procent av folkmängden i	
		hela riket	samtliga tätorter
1870	136,600	3,3	—
1880	174,200	3,8	19,8
1890	254,700	5,3	—
1900	321,000	6,3	19,7
1910	410,500	7,4	19,0
1920	491,700	8,3	18,4
1930	604,500	9,8	20,0
1935	651,300	10,4	20,3
1940	726,800	11,4	20,3
1945	834,300	12,5	20,5

på jordbruk och stadsnäringar¹ och bebyggelsens fördelning på landsbygd och tätorter, som ägt rum under den ifrågavarande tidrymden. I detta sammanhang kan det vara av intresse att i tabell 5 B² visa hur stor del av rikets folkökning, som kommit på Stockholm.

Det är först under den här redovisade perioden, som bebyggelsen växer ut över det administrativa Stockholms gränser. Hur befolkningen fördelat sig på det administrativa området och övrig till Stor-Stockholm hänförlig bebyggelse framgår av tabell C 2 i bilaga C. I denna bilaga ingår också en detaljerad redogörelse för hur olika demografiska faktorer påverkat befolkningsutvecklingen inom det administrativa stadsområdet.³ En utvidgning av denna beskrivning till hela Stor-Stockholms befolkning under hela den här redovisade perioden synes av flera skäl icke nödvändig. Dels var det icke-administrativa områdets befolkning ännu vid sekelskiftet försvinnande liten gentemot det administrativa områdets, dels saknar en längre tillbakablick det praktiska intresse, som i föreliggande sammanhang kan motivera utförandet av en så pass arbetskrävande undersökning. Redogörelsen för hur olika demografiska förhållanden påverkat Stor-Stockholms befolkningsutveckling har därför inskränkts till att omfatta tiden 1930—46.

Bild 5/1 visar den årliga folkökningen under denna period, och hur den påverkats av födelser och dödsfall, inflyttning och utflytt-

¹ Jfr bild 4/1. ² Bil. C, tabell C 4. ³ Bil. C, tabell C 4—5.

Tabell 5 B. Folkökningen i Sverige och i Stockholm 1901—46.

Period	Folkökning per år i hela riket	Folkökning per år i Stockholms stad	Folkökning i Stockholms stad i % av hela riket	Folkökning per år i Stor-Stockholm	Folkökning i Stor-Stockholm i % av hela riket
1901-10	38,596	4,331	11,2	8,962	23,2
1911-20	38,209	7,596	19,9	8,055	21,1
1921-30	23,770	8,242	34,7	11,113	46,8
1931-40	22,924	8,834	38,5	11,584	50,5
1941-45	60,463	16,212	26,8	21,966	36,3
1941	35,042	9,419	26,9	12,432	35,5
1942	51,726	13,792	26,7	17,729	34,3
1943	64,627	20,425	31,6	25,315	39,2
1944	74,521	20,685	27,8	28,333	38,0
1945	76,401	16,737	21,9	26,023	34,1
1946	90,007	18,507	24,7	33,159	36,8

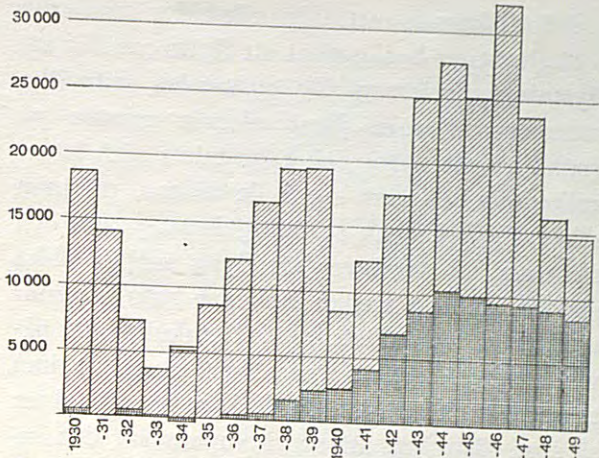

Bild 5/1. Befolkningsrörelsen i Stor-Stockholm 1930—49.

Randiga staplar: inflyttningsöverskott. Rutiga staplar: födelseöverskott, 1934 underskott.

ning. Födelsor och dödsfall vägde under tiden 1930—37 ungefärligen upp varandra, varför folkökningen under denna tid helt berodde på överskott av inflyttade. Efter 1938 visar födelseöverskottet stigande tendens med kulmination 1944 och har under denna tid också haft ett stigande inflyttande på folkökningen. Under det att differensen mellan födelsor och dödsfall visar en mera långsiktig tendens, varierar inflyttningsöverskottet starkt från år till år och är den faktor, som ger folkökningens förlopp dess konjunkturella prägel. Man kan urskilja tre perioder med höga inflyttningsöverskott, 1930—31, 1937—39, 1943—46. Under alla dessa år översteg inflyttningsöverskottet 14,000 personer per år. Störst var det 1946 med 22,800 personer, under det att lågkonjunkturåret 1933 endast kunde uppvisa ett inflyttningsöverskott på 3,500.

Det senaste decenniets stigande födelseöverskott är en företeelse, som påkallar ytterligare intresse. I bild 5/2 jämförs födelsetalet i Stor-Stockholm (antalet födelsor i promille av medelfolkmängden) dels med det på analogt sätt uträknade dödsetalet i Stor-Stockholm, dels med födelsetalet för hela Sverige. Stor-Stockholms födelsetal fram till 1941 låg under rikets, men har senare stigit över det senare. En del av förklaringen till detta ges i bild 5/3, som visar det allmänna giftermålstalet i Stor-Stockholm och i hela Sverige. Det framgår att giftermålstalet i

Stor-Stockholm hela tiden legat på mycket hög nivå och under 1930-talets senare hälft stigit snabbare än rikstalet.

De utslag för de demografiska faktorerna i befolkningsutvecklingen, fruktsamhet, äktenskapsfrekvens, dödlighet, in- och utflyttning, som grafiskt representerats i bilderna 5/1—3, påverkar eller påverkas av befolkningens ålders- och könsfördelning. Denna återges för Stor-Stockholm och hela landet genom befolkningspyramiderna, bild 5/4. Dessa är konstruerade efter principen att varje »lager» i figuren motsvarar en femårsklass och anger, hur stor procentuell del av hela befolkningen denna utgör. Stor-Stockholms åldersfördelning karakteriseras under båda de redovisade åren av mycket stor andel personer i de yngre arbetsföra och samtidigt reproduktionskraftiga åldrarna. Detta framgår vid en jämförelse med landet i dess helhet, där åldersfördelningen också utmärks av dessa drag, ehuru icke på långt när i så accentuerad form som i Stor-Stockholm. Detta innebär, att det finns förutsättningar för högre födelsetal och giftermålstal i Stor-Stockholm än i det övriga landet. Tänker man sig åldersklasserna 10—20 år i 1930 års Stor-Stockholmsbefolkning uppflyttade till 20—30-års åldern 1940, står det klart, att en mycket stor del av 20—30-åringarna år 1940 är inflyttade. Slutligen bör påpekas, att de två yngsta 5-årsklasserna 1940 avspeglar den under senare delen av 1930-talet stigande nativiteten.

Människornas med stigande ålder minskade rörlighet eller benägenhet att flytta medför att flyttningsrörelserna för 1950-talet sannolikt kommer att vara jämförelsevis mindre på grund av att 1920- och 1930-talets små barnkullar då befinner sig i de åldrar, då man söker sig yrke och ställning inom yrket, och då man är benägen att flytta mellan olika platser i landet. Redan omkring 1960 kommer emellertid 1940-talets stora barnkullar att påverka utvecklingen i motsatt riktning. Det kan t. o. m. tänkas, att man då kommer att få en så stor rörlighet, att den kompenserar den inbromsning, som är trolig under 1950-talet.

5.3 ANTAGANDEN OM DEN FRAMTIDA UTVECKLINGEN

Nödvändigheten av att på lång sikt uppgöra planer tvingar fram antaganden om bestämda framtida folkmängder. Det finns givetvis ett teoretiskt bottenläge för avfolkning av landsbygd och mindre tätorter. Med nu rådande fördelning av inflyttningen på tätorter av olika slag motsvarar ett sådant bottenläge emellertid en mycket stor folkmängd i Stor-Stockholm, så stor, att en beräkning därav, om den överhuvudtaget är genomförbar, synes sakna praktiskt värde. Man kan illustrera detta med exempel från både Danmark och Australien, där balansen mellan storstäderna och landsbygden är så väsentligt olika mot förhållandena i Sverige i dag. Ligger det teoretiska maximivärdet för Stor-Stockholm vid motsvarande procentsatser, skulle det innebära en folkmängd mellan 1,5 och 1,7 milj.

Man kan här anföra, att Stor-Stockholm under 5-årsperioden 1942—46 haft en genomsnittlig årstillväxt av 26,000 invånare, och att om utvecklingen fortsätter i detta tempo, vilket i varje fall under en kortare tid icke synes omöjligt, skulle Stor-Stockholm 1960

	Antal invånare	
Danmark	3,975,000	(100 %)
Stor-Köpenhamn	1,051,000	(26,5 %)
Australiska Statsförbundet	7,137,000	(100 %)
Sydney	1,279,000	(17,8 %)
Melbourne	1,024,000	(14,4 %)

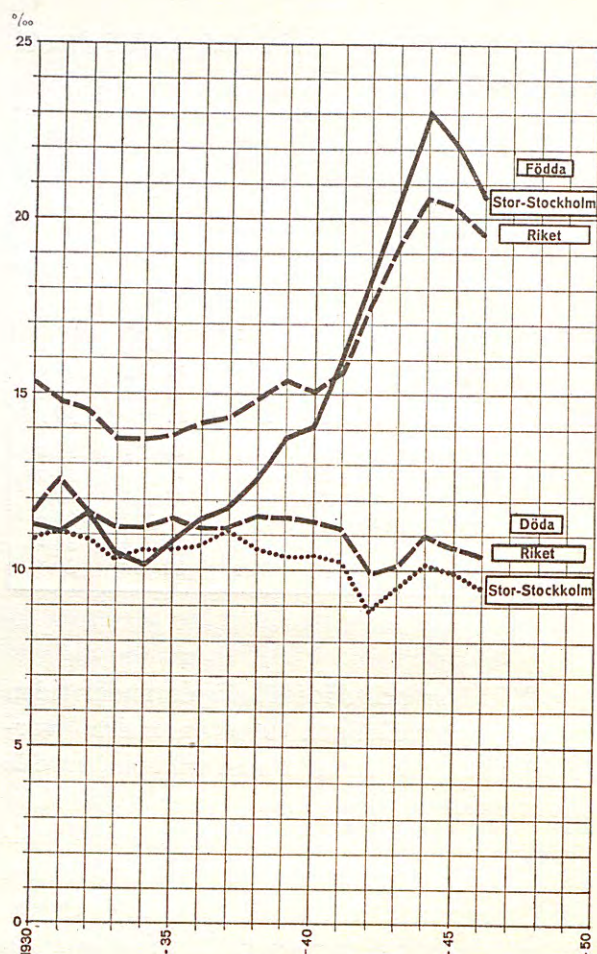

Bild 5/2. Födelse- och dödstal för Stockholm och riket 1930—46.

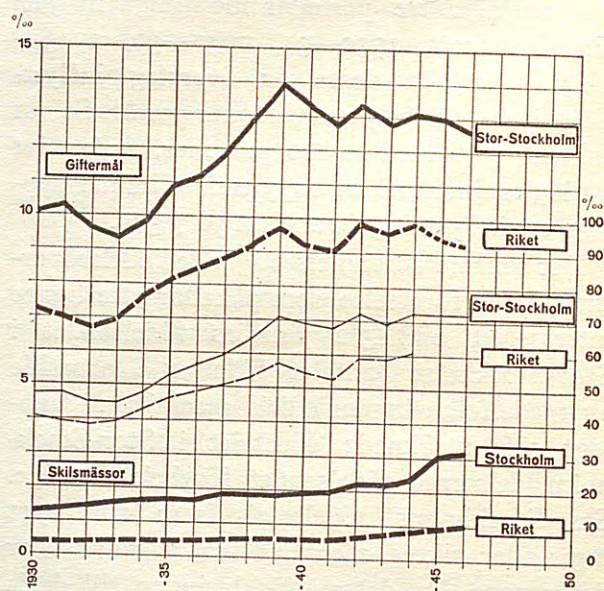

Bild 5/3. Giftermål och skilsmässor 1930—46.

De tunna kurvorna anger giftermål i relation till åldersgruppen 20—30 år. Avläses på skalan t. h.

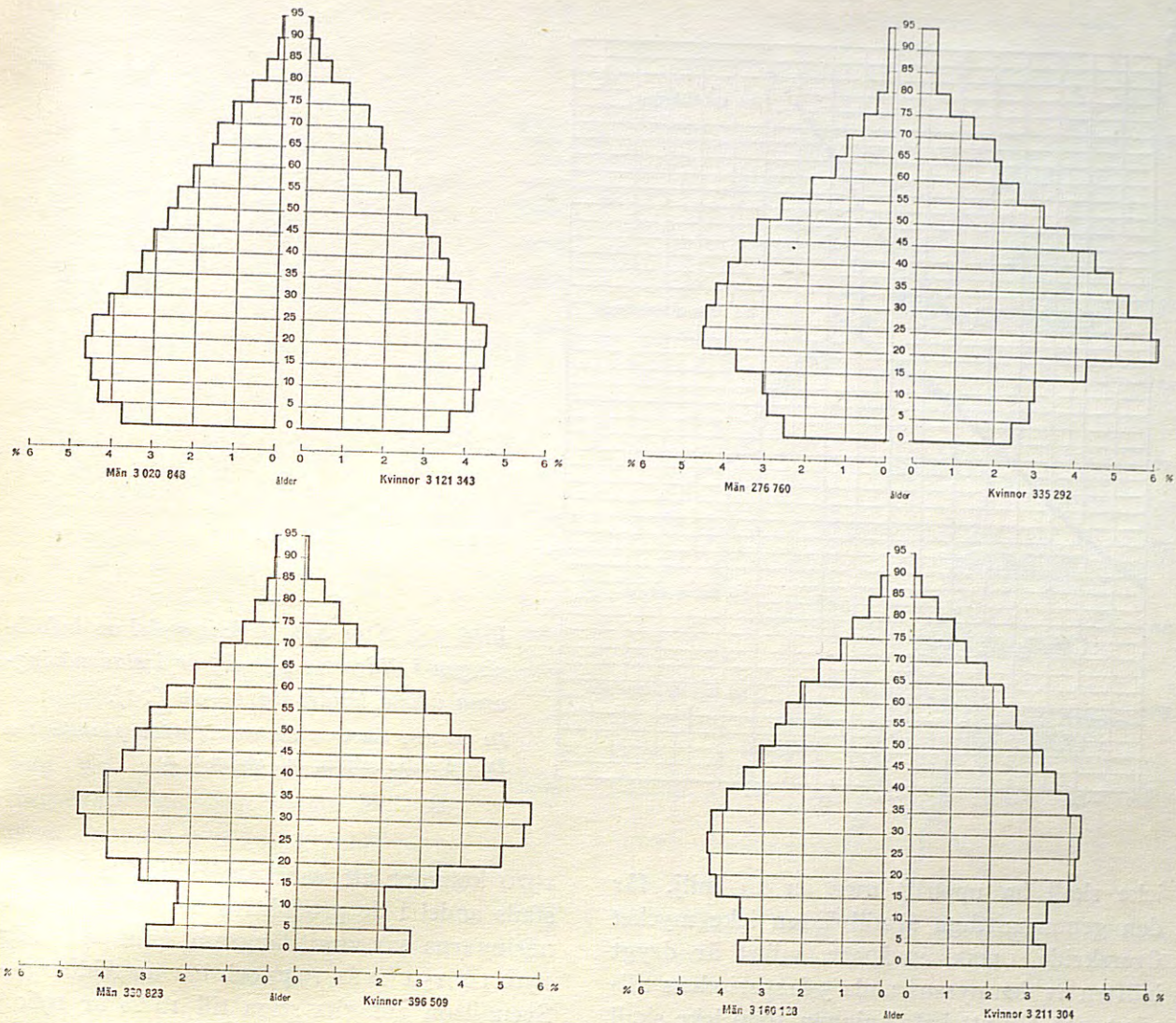

Bild 5/4. Åldersfördelningen i Stor-Stockholm 1930 och 1940 (överst) och i Sverige 1930 och 1940 (nederst).

komma att ha 1,26 milj. och 1970 1,52 milj. invånare. En så långvarig och stark tillväxt av huvudstadens befolkning som till år 1970 vill man dock bedöma som otrolig. Stöd för antagande av en mindre inflyttning kan i viss mån hämtas ur de senaste beräkningarna över jordbrukets arbetskraftbehov.¹ I sitt uttalande om Stockholms framtida folkmängd räknar Ahlberg—Svennilson med två alternativ.² Alternativ A innebär en årlig folkminskning inom jordbruket av 1 0/0 för män och 1 1/2 0/0

¹ Ahlberg—Svennilson: Sveriges arbetskraft, sid. 80 o. f. H. Hyrenius: Jordbrukets framtida tillgång på arbetskraft. SOU 1944/65.

² Bihang 13/1946, sid. 29.

för kvinnor och alternativ B med 1 1/2 0/0 för män och 2 0/0 för kvinnor. Bl. a. med dessa antaganden kommer de till en folkmängd 1960 i Stor-Stockholm av för alternativ A 1,05 och för alternativ B 1,07 milj. Ytterligare ett skäl för att anta en mindre tillväxt än under perioden 1942—46 är, att de exceptionellt stora födelseöverskotten, som då fanns, knappast kan komma att bestå i fortsättningen, då de årsklasser som inträder i äktenskapsåldern under den närmaste 10-årsperioden blir allt mindre.¹ Man måste i detta sammanhang göra klart för sig, att för att Stor-Stockholm 1960

¹ Se även H. Hyrenius: Statistiska undersökningar kring befolkningsfrågan. SOU 1945/53, sid. 203—221.

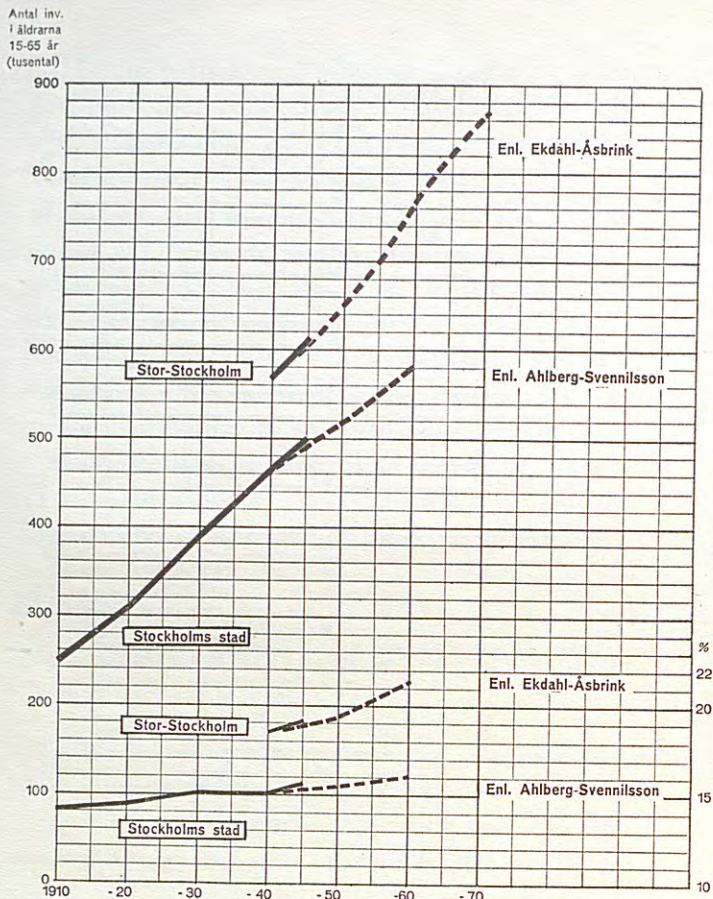

Bild 5/5. Stor-Stockholms andel av befolkningen i åldrarna 15—65 år i stadsnäringarna i hela landet 1910—60 (70).

De två övre kurvorna absoluta tal, avläses på skalan t. v.
De två nedre relativa tal, skalan t. h.

icke skall ha uppnått mer än 1,1 milj. får den genomsnittliga årstillväxten icke mycket överskrida 14,000 invånare, vilket är drygt hälften av den nyssnämnda 5-årsperiodens tillväxt, och för att befolkningen 1970 icke skall ha överstigit 1,3 milj., får den årliga tillväxten icke vara stort mer än ca 17,000 eller $\frac{2}{3}$ av den senare 5-årsperiodens tillväxt. Siffran 17,000 motsvarar f. n. den förut använda tillväxtkvoten av 2% per år.

Antagandet om denna starka tillväxt av Stor-Stockholms befolkning måste givetvis även prövas med hänsyn till konsekvenserna för landet i övrigt och särskilt till den geografiska fördelningen av de av stadsnäringar försörjda. I de produktiva åldrarna mellan 15 och 65 år fanns i landet år 1940 i dessa näringar totalt 3,08 milj., varav 0,57 milj. eller 18,5% bodde i Stor-Stockholm. På grund av Ahlberg—Svennilsons beräkningar¹ kan man anta att motsvarande tal för hela landet år

¹ Ahlberg—Svennilson: Sveriges arbetskraft, sid. 89. Beräkningarna dock inte förda längre än till 1960, men utvecklingen antas följa alt. B fram till 1970.

1970 kommer att vara 3,89 milj. Stockholms stads andel i de produktiva åldrarna i stadsnäringarna har vuxit långsamt från 14,1% år 1910 till 15,1% år 1940 och har av Ahlberg—Svennilson antagits stiga till 16% år 1960.¹ År 1945 hade dock siffran ökat med $\frac{2}{3}$ av den för hela 40-talet beräknade ökningen. Man kan nu inte avgöra om detta är en speciell företeelse i Stockholm, eller om hela landets siffror stigit mer än väntat. I båda fallen innebär det en snabbare tillväxt av Stor-Stockholm än vad Ahlberg—Svennilson räknat med. Med utgångspunkt från förut refererad karaktär hos flyttningsrörelserna synes det rimligt att anta en fortsatt stegring under 1960-talet.

Ekdahl—Åsbrink kommer i sina beräkningar över den framtida åldersfördelningen till att Stor-Stockholm 1960 skulle ha 0,77 milj. i åldrarna 15—65 år, vilket motsvarar 21,4% av Ahlberg—Svennilsons siffra för motsvarande åldersgrupper i hela landets stadsnäringar. För år 1970 räknar Ekdahl—Ås-

¹ Se bild 5/5.

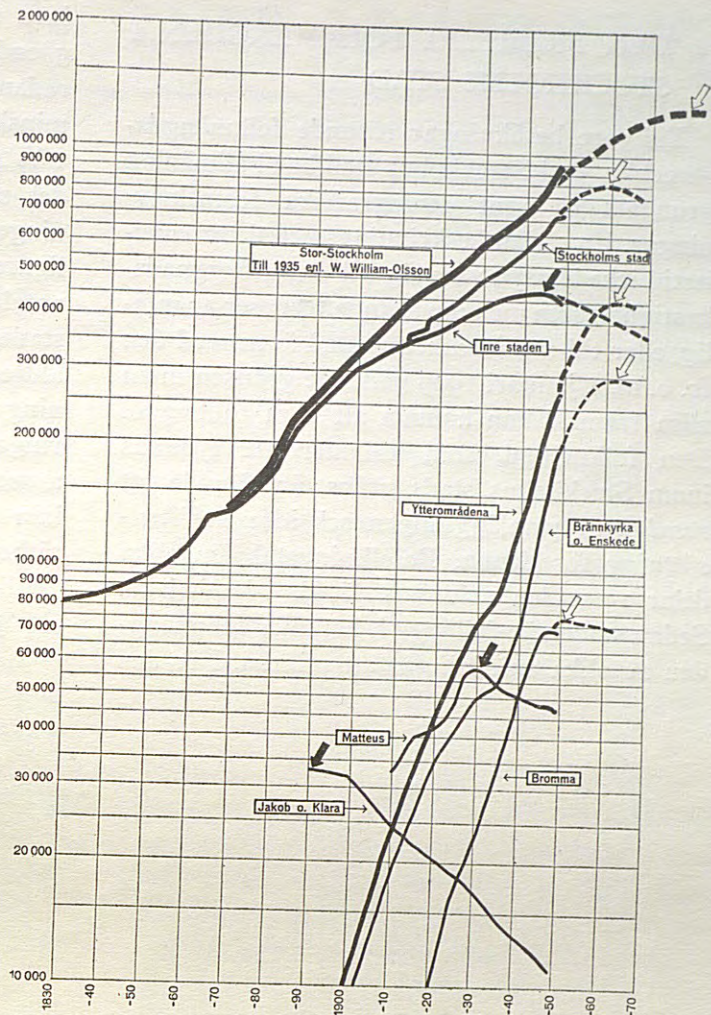

Bild 5/6. Befolkningsutvecklingen i Stor-Stockholm, Stockholms stad och vissa delar av staden 1830—1970.

Fyllda pilar iakttagna kulminationspunkter, ofyllda beräknade.

brink med 0,86 milj., vilket är 22,6 % av den förut nämnda totalbefolkningen på 3,89 milj.

Den framtida relationen i Stor-Stockholm mellan hela befolkningen och åldrarna 15—65 år beror i hög grad av antagandena om fruktbarheten. Ekdahl—Åsbrink räknar med 1940 års förhållanden oförändrade, vilket leder till att år 1970 endast 16,4 % skulle vara under 15 år. Motsvarande siffra år 1945 var dock över 18,1 %. I utlåtanden över Det Framtida Stockholm anför Ahlberg—Svennilson med utgångspunkt från födelsetalen 1944—1945 för Stockholms stad en procentsats på 24,1. Denna sista siffra är säkerligen för hög, men de Ekdahl—Åsbrinkska antagandena torde böra justeras något uppåt till mellan 18 och 19 %. Åldrarna över 65 år är av naturliga skäl lättare att beräkna och antas av Ekdahl—Åsbrink omfatta 11,3 % av befolkningen. Detta

motsvarar att åldrarna 15—65 skulle utgöra ca 70 % av totalbefolkningen. Om 0,86 milj. är i de produktiva åldrarna, skulle detta ge en totalbefolkning av 1,23 milj., och mot 1,3 milj. totalt svarar 0,91 milj. i åldrarna 15—65. I dessa kalkyler finns en rad osäkerhetsmoment, främst antaganden om stadsnäringarnas totala omfattning, vilka bygger på överväganden om jordbrukets rationalisering. En differens av storleksordningen 50,000 eller 100,000 invånare i produktiva åldern i Stor-Stockholm motsvarar 1,3—2,6 % av den motsvarande totalsiffran för landet och kan därför anses vara en rimlig felmarginal, som icke ger anledning till justering av nedanstående antagande. *Generalplaneutredningen formulerar sålunda sin arbetshypotes om befolkningstillväxten så, att Stor-Stockholm 1970 icke kommer att ha överskridit 1,3 milj. invånare.*

5.4 DEN FRAMTIDA FOLKMÄNGDEN I STOCKHOLMS STAD

Tidigare beräkningar rörande folkmängdsutvecklingen i Stockholms stad har i allmänhet grundats på rent demografiska framskrivningar. En sådan beskrivningsmetod tar emellertid icke hänsyn vare sig till den utbyggnadshastighet, som med nuvarande resurser är möjlig, eller till att Stockholms stad även med den fr. o. m. 1 januari 1949 gällande gränsen inom nära framtid kan komma att vara fullbyggd. Den folkmängd, som kommer att rymmas inom Stockholms stads gräns, är sålunda ett *resultat* av planläggningen och icke en *förutsättning* för denna. Befolkningstal för olika delar av staden redovisas därför i kapitel 18. Sedan staden är fullbyggd, kommer folkmängden av olika anledningar att minska. För den

inre staden orsakar citybildningen en fortgående minskning av bostadsutrymmet. Trots rådande förhållanden på bostadsmarknaden minskar folkmängden i inre staden med ca 1 % per år, vilket framgår av bild 5/6. En del av denna minskning beror dock på höjningen av bostadsstandarden, vilket ytterligare kommer att verka sänkande på invånarantalet, när en planmässig sanering av innerstaden kan påbörjas. Även i ytterområdenas äldre delar måste man räkna med en minskning av folkmängden, beroende på förändringar i befolkningens sammansättning med avseende på hushållstyper. Olika stadsdelar kan antas uppvisa märkbart skilda boendetäthetstal beroende på strukturen av det befintliga bostadsbeståndet.¹

¹ Jfr anm. till kap. 10.131, sid. 170.